

לפני זריקה של הדם על המזבח שהוא לוקה.

ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר.

לפי שאם אינו ענין לאסור אכילתו חוץ לחומה, תנהו ענין לאסור בלאו את האוכל תודה ושלמים לפני זריקה, שהרי אין בו אזהרה מפורשת במקום אחר, אלא עשה בלבד, שכתוב "ודם זבחיך ישפך", ורק אחר כך "והבשר תאכל".

אם בכדי לאסור לאוכלן לפני זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מתודה ושלמים, שהם קדשים קלים, בעוד שחטאת ואשם הם קדשי קדשים.

ג. "ובכורות" — זה הבכור.

אם בכדי לאסור לזר לאוכלן לאחר זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מבכור, שהוא קדשים קלים.

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

הא לא בא הכתוב בזה שכתב חטאת ואשם, אלא לומר שהאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, שהוא לוקה. שבמקום אחר מצינו שהזהירו הכתוב בעשה, שכתוב "במקום קדוש תאכל, בחצר אהל מועד" [ויקרא ו].

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר שכתוב בתחילת הפסוק!

ה. "נדריך" — זו עולה

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

אם בכדי לאסור לכהן, וכל שכן לזר, לאוכלן לפני זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מתודה ושלמים [ולקמן תבאר הגמרא במה חמור בכור מתודה ושלמים].

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר.

הא לא בא הכתוב בזה שכתב בכור, אלא לגלות שזר האוכל מן הבכור אפילו לאחר זריקה שהוא לוקה שאין הבכור נאכל אלא לכהנים, וכאן חייבו הכתוב באיסור לאו, שבמקום אחר הזהירו בעשה שכתוב "אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. [במדבר יח].

אם בכדי לאסור לאוכלן לפני זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ושלמים, שהם קדשים קלים בעוד שהעולה היא קדשי קדשים.

ד. "בקרך וצאנך" — זו חטאת ואשם. (19)

אם בכדי לאסור לזר לאוכלן לאחר זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מבכור.

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לקלעים, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מחטאת ואשם. ולהלן יתבאר חומרתה של העולה מחטאת

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי

העלם דבר של צבור, ופר כהן המשיח בהעלם דבר, ופר של כהן גדול ביוה"כ.

19. אשם אינו אלא מן הצאן, וכן כל חטאות היחיד. אבל יש חטאות מן הבקר, והם: פר

ואשם.

אחר, ולכן ניתן ללמוד מהם איסור לענין אחר, ומצאנו דאית להו לכל הדברים הנלמדים בקל וחומר פירכא לקל וחומר, ושוב לא ניתן, לכאורה, ללמוד מהדברים המוזכרים אסורים אחרים. שהרי נצרכים הם לגופם [כגון לענין איסור אכילה חוץ לחומה] שלא ניתן ללמוד בקל וחומר, בכל זאת דברי רבי שמעון ראויים הם לשבח, וכמו שיתבאר לקמן.

והפירכות שיש על הקל וחומר הם:

א. מאי חומרא דבכורים ממעשר, שמחמתו לומדים את איסור אכילת ביכורים חוץ לחומה ממעשר בקל וחומר, שכן הביכורים אפורים לזריב, מה שאין כן במעשר.

ב. אדרבה, יש לפרוך שמעשר חמור יותר מביכורים, שכן מעשר אסור לאונן [אבל, ביום הראשון למיתת מתון], לפי שכתוב בפרשת וידוי מעשרות "לא אכלתי באוני ממנו". מה שאין כן ביכורים, (23) שהם

ב-ז הא לא בא הכתוב בזה שכתב עולה אלא לומר שהאוכל מן העולה לאחר זריקה, אפילו בפנים, ואפילו כהן, שהוא לוקה. כי במקום אחר מצינו שהזהירו הכתוב בעשה, שכתוב "וערכו בני אהרן... כליל היא" [ויקרא א], שעולה היא כליל למזבח, ולא ניתנת לאכילה.

עד כאן הם דברי הברייתא (20).

אמר רבא דברי קילוס על רבי שמעון:

דילידא אימיה כל שאמו יולדת, (21) תבקש רחמים: יהי רצון שרבי שמעון תיליד. ואי לא, לא תיליד. (22)

ואף על גב שדרשותיו של רבי שמעון מבוססות על כך שהדברים המוזכרים בפסוק "אינם ענין" לאיסור המוזכר בפסוק, כיון שהם ניתנים ללמוד בקל וחומר ממקום

העתיק: כל דילידא, כאימיה דרבי שמעון תילוד. ולפי זה לא נצטרך לדחוק ולפרש שמדובר במתפלל על אמו יולדת, אלא בכל יולדת.

22. הריטב"א כתב שאין לגרוס "ואי לא, לא תלד" משום שיש הרבה למטה מרבי שמעון שטוב להם להוליד.

אבל הרא"מ הורביץ כתב ליישב הגירסא, שפרושו כמו יש אם למקרא וכדומה, ורצה לומר, שמי שיכול לדרוש ע"י סרוס המקרא כרבי שמעון, יכול לדרוש. ומי שלא יודע לדרוש כך, לא יכול לדרוש כלל שום דרשה.

23. המאירי ביאר שהביכורים לא נאסרו לאונן מן התורה אלא שמדברי סופרים מכין אותן מכת

20. היראים (סימן פ"ב) סובר שרבנן חולקים על רבי שמעון, וסוברים שהפסוק של "לא תוכל לאכול בשעריך" הולך רק על אכילה חוץ לחומה.

אבל הרמב"ם (לפי ביאור הלחם משנה בפ"א מבכורות ה"ז) סובר שרבנן לא חולקים על רבי שמעון אלא רק בביכורים, שלרבי שמעון קריאה מעכבת, ולוקה על אכילתם לפני קריאה, ולרבנן הנחה מעכבת, ולוקה על אכילתם לפני הנחה, אבל אינם חולקים עליו בעיקר דרשותיו. ולפי זה מבואר מדוע פסק הרמב"ם שלוקה בכל האיסורים שלמדנו מפסוק זה כפי דרשותיו של רבי שמעון, כיון שרבנן מודים לרבי שמעון בזה.

21. רבינו הלל בפירושו לספרי (פרשת ראה),

ג. ומאי הומרא דבכור מתודה ושלמים, שמחמתו לומדים איסור לכהן לאכול הבכור קודם זריקת דמים מתודה ושלמים בקל וחומר, שכן בכור קדושתו מרחם. מה שאין כן תודה ושלמים,

אדרבה, יש לפרוך שתודה ושלמים המורים יותר מבכור, שכן טעונים סמיכה ונסכים ותנופת הזה ושוק, מה שאין כן בכור, כדתנן במנחות [צב א].

ואם כן לא ניתן ללמוד בקל וחומר מתודה ושלמים שיש איסור לכהן לאכול הבכור קודם זריקת דמים.

ד. ומאי הומרא דחטאת ואשם מבכור, שמחמתו לומדים איסור אכילה לזר מבכור, שכן חטאת ואשם הם קדשי קדשים, מה שאין כן בכור הוא קדשים קלים.

אדרבה, יש לפרוך, שבכור חמור יותר מחטאת ואשם, שכן קדושתו מרחם, מה שאין כן חטאת ואשם.

ואם כן לא ניתן ללמוד בקל וחומר מבכור,

מותרים לאונן לפי רבי שמעון⁽²⁴⁾ ביבמות [עג ב].

ואם כן, לא ניתן ללמוד בקל וחומר ממעשר איסור אכילת ביכורים חוץ לחומה.

ב. ומאי הומרא דתודה ושלמים ממעשר, שכן תודה ושלמים טעונים מתן דמים ואימורין לגבי מזבח, מה שאין כן במעשר⁽²⁵⁾,

אדרבה, יש לפרוך שמעשר חמור יותר מתודה ושלמים, שכן אי אפשר לפדות את המעשרות באסימון שהיא חתיכה של כסף שאין בה צורה, אלא טעונים כסף צורה [מטבע הטבוע בצורה או באותיות] לפדיונם שכתוב "וצרת הכסף בידך" [דברים יד] — כסף שיש עליו צורה⁽²⁶⁾, מה שאין כן בתודה ושלמים, שאפילו כשנפסלים פסול הגוף שיש להם פדיון, לא הצריך הכתוב בפדיונו שיהא טעון צורה⁽²⁷⁾.

ואם כן לא ניתן ללמוד בקל וחומר ממעשר איסור אכילת תודה ושלמים חוץ לחומה.

מרדות ממה שנאמר "ושמחת בכל הטוב".

24. הפני יהושע דקדק, למה נקט רבא פירכא זו, שאינה אלא לרבי שמעון הסובר שבכורים מותרים לאונן, ולרבנן הסוברים שבכורים אסורים לאונן אין כאן פירכא, הרי יכל להקשות פירכא טובה יותר, שמצינו כמה חומרות במעשר שאינן בביכורים, שאוסרת את הגורן ויש לה שיעור, וכיוצא באלו חומרות השנויות במשנה בביכורים (פ"ב מ"ג).

ותירץ, שרבא העדיף לפרוך מחומרא במעשר שיש בה איסור לאו בגוף האכילה, שדומה לחומרת ביכורים שאסורה לזרים, שהיא איסור

שיש בה לאו ומיתה בגוף האכילה.

25. הריטב"א מבאר שאף על פי שלא שייך במעשר מתן דמים ואימורים למזבח, בכל זאת דרך התלמוד להחשיבו לחומרא.

26. עיין פני יהושע שמעשר שני אפילו אם נטמאו ויש להם פדיון אינם נפדין אלא בכסף צורה, ואם כן, גם באופן הפדיון ששייך בקדשים צריך במעשר שני כסף צורה.

27. ריטב"א.

שחטאת ואשם אסורים לזרים.

ה. ומאי חומרא דעולה מחטאת ואשם, שמחמתו לומדים שאסור לאכול עולה חוץ לקלעים, שכן עולה נקרבת כליל על גבי המזבח, מה שאין כן חטאת ואשם, שאין עולה כולה על גבי המזבח, אלא יש בהם חלק שנאכל לכהנים

אדרבה, יש לפרוך שחטאת ואשם המירי מעולה, שכן הם קרבנות שמכפרי, מה שאין כן עולה שאינה קרבן לכפרה אלא באה בנדבה⁽²⁸⁾,

ואם כן, לא ניתן ללמוד בקל וחומר מחטאת ואשם שאסור לאכול עולה חוץ לקלעים.

ו. וכן יש לפרוך עוד על חומרתו של קרבן עולה:

ובולהו, כל אותם קרבנות שנזכרו לעיל, כגון תודה ושלמים ובכורות וחטאת ואשם, המירי מעולה, דאית בהו שתי אכילות, אכילת מזבח ואכילת אדם, מה שאין כן קרבן עולה שאין בו אלא אכילת מזבח⁽²⁹⁾.

אם כן לא ניתן ללמוד עולה בקל וחומר משאר הקרבנות שיש בהם אכילת אדם.

ואם כן צריך לבאר, אלא מאי, מדוע קילס רבא את רבי שמעון, שדילידא אימיה, כרבי

שמעון. והרי לימודי הקל וחומר שעליהם מתבססים דרשותיו, מופרכים הם.

ומבארין: רבא קילס לרבי שמעון משום דלמאי דכפירא ליה לדידיה, שלפי סברתו של רבי שמעון שלא סבר את הפירכות על החומרות, ידע היטב איך להיות מפרס ליה לקרא, ודריש ליה. נתחכם יפה בזה שדרש קודם את הקל יותר, ואחר כך את החמור יותר, ולא לפי הסדר המובא בפסוק,

שאם היה דורשו כסדרו, לא היה יכול ללמוד ממנו את האיסורים האלו בכל אחד ואחד,

כי אם היה דורש לפי סדר כתיבתם, ולא לפי סדר חומרתם, אם כן היה צריך לדרוש תחלה את:

"ובכורות" — זה הבכור, וכי מה בא זה ללמדנו, אם לאוכלו חוץ לחומה, יש ללמוד בקל וחומר ממעשר, אם לאוכל לפני זריקה, יש ללמדו בקל וחומר מתודה ושלמים,

ואין זה נכון, שהרי עדיין לא דרשו את תודה ושלמים,

ועל כרחו היה צריך לומר: הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הבכור לפני זריקה, שהוא לוקה,

29. הריטב"א מקשה, הרי לעיל נתבאר כי זה שהעולה היא כליל למזבח, נחשב לחומרא, וכאן משמע שזה נחשב קולא שאין בו חלק שנאכל לאדם.

ותירץ, כאן הפירכא היא מצד טעם האיסור, כי יותר מסתבר לאסור דבר שיש בו אכילת אדם בגבול אכילה של תוך הקלעים או תוך החומה

28. הריטב"א מקשה שהרי כתוב בפרשת עולה "ונרצה לו לכפר עליו" ונאמר בספרי שמכפרת על עשה ועל לא תעשה, ותירץ: שמכל מקום אין העולה באה לכפר על דבר ידוע, אלא שהכתוב מבטיח שיכפר לו בדורון זה על עשה ועל לא תעשה. וכן מה שאמרו בהגדה שמכפרת על הרהורי הלב, הכוונה על דרך זה.

איסור אכילה חוץ לחומה, ולא לענין איסורים אחרים, שהרי לא ניתן ללמוד אחד מהשני בקל וחומר.

ומתרצינן: רבי שמעון לא לומד מהקל חומר איסור המחייב מלקות, אלא רק איסורא של לא תעשה בעלמא בלא מלקות, וזה ניתן ללמוד (30) בקל וחומר (31). ומה שכתוב "לוקה" אין הכוונה למלקות, אלא הכוונה שלוקה בעונש לאו (32).

ופרכינן: והאמר רבא:

זר שאכל מן העולה, לפני זריקה, חוץ לחומה — לרבי שמעון לוקה חמש פעמים:

א. משום אכילה חוץ לחומה שנלמד בקל וחומר ממעשר.

ב. משום אכילה לפני זריקה שנלמד בקל וחומר מתודה ושלמים.

ג. משום זר גמור שאסור לו לאכול אפילו לאחר זריקה, ונלמד בקל וחומר מבכור, וכל

ואז שוב אין לו יותר מקור לאיסור מלקות לזר האוכל ממנו לאחר זריקה,

וכמו כן שאר האיסורים שדרש רבי שמעון, נלמדו רק מחמת שדרש אותם רבי שמעון לפי סדר חומרתם ולא לפי סדר כתיבתם.

ומחמת זה נתקלס בו רבא.

ומקשינן: כיצד אמר רבי שמעון שאין צריך את הפרטים המוזכרים בפסוק לענין אזהרת אכילה חוץ לחומה, אלא לענין איסור אחר, כיון שניתן ללמוד את איסור אכילה חוץ לחומה בקל וחומר ממעשר?

ובי מזהירין מן הדין [וכי ניתן ללמוד אזהרת איסור שילקו עליה, בקל וחומר?]

הא אפילו למאן דאמר "עונשין מן הדין" [שניתן ללמוד עונש בקל וחומר ממקום אחר שענשה תורה], מודה הוא שאין מזהירין את אזהרת האיסור מן הדין!

ואם כן, אולי כל הפסוק אצלנו בא לענין

או לאחר זריקה, מאשר לאסור עולה, שאין בה חלק המיועד לאכילת אדם.

30. מבואר כאן שאף על פי שאין מזהירין מן הדין, אבל איסורא למדין מן הדין. יד דוד.

31. התוספות הקשו, כיצד לומד רבי שמעון איסור חדש בקל וחומר?

ואפילו שאם ניתן ללמוד בקל וחומר איסור בלא מלקות, מכל מקום הרי צריך את כולם לענין שעליו מדבר הכתוב, בשביל לחייב מלקות באכילה חוץ לחומה, שהרי חיוב מלקות לא ניתן ללמוד בקל וחומר.

ותירצו, שלרבי שמעון הסתבר שכל הפסוק בא לשני דברים, א. ללמד איסור חדש ללא חיוב מלקות, ב. ללמד שיש חיוב מלקות באכילה חוץ לחומה. ורבי שמעון עושה קל וחומר על הלימוד של האיסור החדש, שאם בא ללמדנו בביכורים שיש איסור באכילה חוץ לחומה, הרי ניתן ללמוד בקל וחומר ממעשר שיש איסור, אלא על כרחך בא ללמד על איסור אכילה קודם קרייה, זהו הלימוד הא. והלימוד הב. נשאר במקומו, שלומדים שלוקה באכילה חוץ לחומה. ועל דרך זה עשה את הקל וחומר בשאר הדברים שהוזכרו בפסוק.

32. ריטב"א.

שכן שאסור לזר לפני זריקה.

ד. משום אכילה חוץ לקלעים, שנלמד בקל וחומר מחטאת ואשם.

ה. משום אוכל עולה, שאסור אפילו לכהן ואפילו בתוך הקלעים. וכל שכן שאסור לזר חוץ לקלעים וחוץ לחומה⁽³³⁾.

אם כן משמע שיש מלקות⁽³⁴⁾ גם באיסורים הנלמדים בקל וחומר.

ומתצינן: גם בדברי רבא הכוונה היא רק שחמשה איסורין הוּוּ ולא ללקות עליהם, ומה שאמר "לוקה חמש", כוונתו לומר שלוקה בעונש על חמשה איסורים.

ומקשינן: והא אַנן תַּנן במשנתנו לעיל "אלו חן הלוקין", וכתוב שם האוכל ביכורים והאוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים.

והרי מדובר שם במלקות ולא רק באיסור לאו, שהרי כתוב מפורש במשנה "לוקה ארבעים", ומקור האיסור לאכילת ביכורים

קודם קרייה הוא כדברי רבי שמעון כמו שהתבאר בדף הקודם, ורבי שמעון לומד איסורים אלו על ידי קל וחומר, אם כן משמע שלומדים מהקל וחומר איסור שיש בו מלקות⁽³⁵⁾.

ומתצינן: אלא הטעם שלומדים "מתרומת י"א-י"ב ידך" שיש חיוב מלקות באוכל ביכורים קודם קרייה, אינו משום שלומדים איסור אכילת ביכורים חוץ לחומה בקל וחומר ממעשר, אלא משום שהפרטים בפסוק יז קרא יתירא הוא,

[עייין לעיל יז א בתחילת הברייתא של רבי שמעון שהבאנו את כל הפסוקים במלואם]

מכדי, כתיב [שהרי כתוב קודם לכן, בפסוק ו] "והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם וצאנכם. ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם" וגומר [דברים יב ו-ז]

אם כן, אחר כך כשכותבת התורה את איסור

33. כתב החזו"א (חו"מ ליקוטים סי' כ"ג להלן יח, ב) שמימרא זו של רבא היא לפי התנא בכריתות (כג, א"ב) הסובר שבקדשים סובר רבי שמעון שיש איסור חל על איסור. שהרי לפי רבא חל איסור של חוץ לחומה וחוץ לקלעים על איסור של זרות, ושל אוכל עולה, ושל אכילה לפני זריקה, שחלו כבר בשעת שחיטת העולה.

34. הריטב"א מבאר שכיון שכאן מדובר בדברי אמורא, יותר מסתבר שכוונתו למלקות ממש, שאם כוונתו לאיסור בלא מלקות, אנו יודעים זאת כבר מהברייתא.

35. ואי אפשר לתרץ שאמנם מה שנלמד בקל וחומר הוא איסור בלא מלקות אבל מה שנלמד מהפסוק הוא איסור עם מלקות, ולכן ביכורים עד שלא קרא וקדשי קדשים חוץ לקלעים הובאו במשנה שיש בהם חיוב מלקות משום שהם נלמדים ישר מהפסוק באם אינו ענין לאיסור חוץ לחומה תנהו ענין לאיסורים אלו.

אי אפשר לתרץ כן, שהרי כל מה שאנו אומרים שהפרטים לא נכתבו לענין לאיסור אכילה חוץ לחומה הוא רק כלפי איסור בלא מלקות אבל כלפי איסור עם מלקות כל הפרטים בפסוק נצרכים שהרי לא ניתן ללמוד איסור אכילה חוץ לחומה עם מלקות מקל וחומר, ואם